

מראי מקומות - סנהדרין פ"ט

סורר ומורה אלא מי שהוא באותן ג' חדשים. ולכן ביאר הר"ן שיש חילוק יסודי בין ההכרזה של בן סורר ומורה וזקן ממרא, ובין הכרזה דעדים זוממים ומסית. דהיינו, דמה שמכריזין בבן סורר ומורה, היינו כדי שכ"א ילמד ממנו להוכיח בנו כראוי, ללמדו מדות טובות, ושיהיו כולם נוסרו לשמוע מצות אביהם ואמותיהם, וילמדו זה מהא דבן זה נהרג על שם סופו, שלא קבל מוסר עד היום הזה. וכן לענין זקן ממרא, כדי שידעו כל העם כח הקבלה מתורתנו הקדושה, וכל החולק עלי, אפי' המופלא בב"ד, כיון שהרבים חולקים עליו, יש לו לחזור בדבריו ולהורות כדבריהם, כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל. והיינו דלא כתי' בזקן ממרא "ולא יוסיפו לעשות כדבר הזה", שהרי אי"ז החשש, אלא כ' "ולא יזידון עוד", דהיינו שלא יבא שום אדם לחלוק על קבלה האמיתית בדרך כלל. אבל לענין מסית ועדים זוממים אינו כן, ההכרזה אל העם הוא גופא כדי שלא יעשו המעשה ההוא בעצמו, והיינו דכתי' בהו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה. והיינו דאמר' דגבי עדים זוממים כתי' והנשארם, משום דלאו כ"ע יכולים להעיד, וכמש"כ רש"י.

(ד) **נביא השקר, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו- כ' ההגהות מיימוניות (ע"ז ה', אות א')** בשם היראים, דלכן יזהר שלא יאמר אפי' דרך בדחנות ושחוק, הקב"ה אמר לי כך. וע' באור שמח (ע"ז ה', ח'), שכ' דאליעזר אמר ותהי אשה לבן אדוניך, כאשר דבר ד', אף שלא אמר ד' כן, אלא דכ' דאולי קודם מתן תורה שאני. אבל הביא מה שאמר דוד על שמעי, דהשם אמר לו קלל, אף שלא אמר כן הקב"ה. ולכן כ' האו"ש שאין לחוש לזה, כיון שלא אמר דרך נבואה.

(ה) **אבל הכובש את נבואתו- ע' באור החיים על פ' בשלח (ט"ז, כ"ב),** שהעיר אהא דמשה לא הודיע לכלל מה שיהי' לחם משנה בע"ש עד שבאו לו, ולכא' הא כבש נבואתו. ותי' דהא דלחם משנה לא נאמר בה "לאמר" או "דבר

(א) **האמר ר' זירא, בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול- פרש"י,** כגון שהוסיף בית חמישי עליהן בצדו, או בדבר אחר. וע' בערוך לנר, שהביא שי' בעל התרומה דס"ל דהיכא דתפרן יחד, מקרי עור א'. והק' הערל"נ, א"כ למה צריך להא דר' זירא, תיפוק לן בפשיטות, דתפרן מקרי עור א', והוסיף עוד בית ע"י תפירה. ובשלמא לשי' הראשונים דס"ל דאי"ז נקרא עור א', א"כ לא משכחת דהוסיף עוד בית כשהוא כבר בראשו, כיון דלאו עור א' הוא, והוי לחודי' קאי, ולכן צריך להא דר' זירא, אבל לבעל התרומה ק', והניח בקו'.

(ב) **א"ל ר' יהודה, וכי נאמר יראו וייראו- הק' הערוך לנר,** למה צריך ב' טעמים, הא דלא כתי' יראו וייראו, וגם הא דאין מענין את דינו. והביא מהרא"ם שהק' דגם לא תי' ר"ע קו' ר"י. ועוד, הא גם בבן סורר ומורה, ומסית, ועדים זוממים כתי' ישמעו וייראו, ואילו בהם אין ממתנין, אלא שולחין בכל המקומות, ומ"ש בן סורר ומורה. וביאר דס"ל לר"ע דכיון דכתי' לענין זקן ממרא "וכל העם ישמעו ויראו", ובה"א הידיעה, משמע דקאי על העם הידוע, שיהי' נאסף בירושלים, דומיא דמה דכתי' הקהל את העם. ולכן, ס"ל לר"ע דדוקא בזקן ממרא ממתנין עד הרגל, ומה דכתי' ישמעו, היינו לומר דגם צריך הכרזה. ור' יהודה ס"ל דכיון דאיכא למדרש כר"ע, וגם איכא למדרש כר"ע, או למדרש דצריך הכרזה, לכן כיון דאין מענין את דינו, ע"כ יש לדרוש דלא כר"ע. אבל ר"ע ס"ל דע"כ דרשי' הכי, וממילא גזה"כ הוא דכאן מענין את דינו.

(ג) **בעדים זוממים כתי' והנשארם, דלא כולי עלמא חזו לסהדותא- פרש"י,** שיש גזלנין, ומלוי ברבית, וכו', שהם פסולים לעדות. והק' בחי' הר"ן, א"כ בזקן ממרא למה כתי' וכל העם, הרי הרבה אינם ראויים להיות בסנהדרין, וגם כל הפסול לעדות ג"כ פסול להיות בסנהדרין. וגם בבן סורר ומורה ק', למה כתי' וכל העם, הרי אינו יכול להיות בן

בב"ק (טו.) ובכמה מקומות, דמה שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, היינו רק היכא שהפרשה נכתב בלשון זכר, אבל היכא דנכתב איש להדיא, לא השוה אשה לאיש, וצריך ריבוי להדיא. וא"כ, כיון דדין כובש נבואתו נלמד מקרא דכתי' והאיש אשר ישמע, א"כ י"ל דלענין הכובש נבואתו לא השוה הכתוב אשה לאיש, ומש"ה שפיר פריך הש"ס מחולדה, וסיים בצ"ע.

(ט) **הכובש את נבואתו, כגון יונה בן אמיטי- הק'** השואל להרדב"ז (חלק ב', תתמ"ב), איך כבש יונה נבואתו, הרי קיי"ל דכל הכובש נבואתו חייב מיתה. ע"ש שהאריך בזה, ומעיקרא צידד ליישב דלא נאמר לו הנבואה מעיקרא, ודחה זה. וכ' ליישב דמפני כבודן ה' מסרב בשליחות, אבל לא עבר על דברי עצמו, ולא כבש נבואתו. ואע"פ שהי' יודע שיענש בשביל כך, אמר מוטב שיענש הוא, ולא יפול מכבודן של ישראל אפי' כמלא נימא. עוד צידד לתרץ דדעת יונה הי' ללכת לנינוה בשליחות הקל, אלא רצה להאריך הזמן, אולי תתמלא סאתן בין כך ובין כך, ולפיכך ברח תרשישה להאריך הזמן, ומשם ילך לנינוה.

(י) **ודלמא הדרי בי- פרש"י, פמליא של מעלה,** וניחם על הרעה, והם אינם יודעים, ונמצא דהוי התראת ספק. והק' הערוך לנר, מה ענין התראת ספק לכאן, הרי כאן כל האיסור הוא בספק, דלמא הדרי בי, ואף למ"ד התראת ספק שמה התראה אינו לוקה. ועוד, כאן הרי לכאור' ההתראה הוא כדי שיקיים המצוה, וכמו מלקות דעשה סוכה ואינו עושה. וצידד ליישב דאח"כ, באמת כוונת רש"י לומר דכל המעשה הוא בספק, דאולי באמת אינו חייב לומר שום נבואה, ולכן אינו לוקה.

(יא) **והא יונה הדרי בי' ולא אודעוהו- הק'** המהרש"א, מהכ"ת דלא הודיעוהו, וע"ש מש"כ ליישב. והערוך לנר כ' שהוא מוכח מקראי שלא הודיעו ליונה, שהרי אל"כ, למה ישב יונה מחוץ לעיר כדי לדעת מה יהי' בעיר, וכי מה רצה לדעת עוד, אחרי שהקב"ה כבר ניחם על הרעה. אלא ודאי שלא נאמר ליונה כלום, אלא שראה שהזמן עבר, ועדיין לא

אל בני ישראל", ולכן לא הי' צריך לומר להם מעיקרא. וכ' שצריך לתת לב לפי זה, מי התיר לו לומר להם כל מצותל האמורות בדבריו, שלא נאמר לו דבר, ולא לאמר.

(ו) **והמוותר על דברי נביא- פרש"י, המפקירם,** שלא חשש למה שאמר לו הנביא. ולשון הרמב"ם (יסודי התורה ט', ב') הוא "והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים, שנא' והי' האיש וכו'". ותמה המנחת חינוך (תקט"ז, ב'), אם כל מי שעובר על דברי הנביא נכלל במוותר דברי הנביא, א"כ למה צריך הגמ' לחפש למשל, כגון חברי' דמיכה. ועוד הק', א"כ כל מי שעובר שום עשה או לאו שבתורה, הרי הוא עובר באיסור זה דמוותר על דברי הנביא, שהרי הוא עבר על דברי אדון הנביאים, משה רבנו, ולמה אינו חייב מיתה. ולכן כ' לחלוק על הרמב"ם (והחינוך שג"כ כ' כן), וכ' שהפירוש הוא כרש"י, דמוותר היינו שהפקירם ואינו חושש, וע"ז קאמרי בגמ' כגון חברי' דמיכיהו, דא"ל היכני ולא שמע, דהי' בעיניו דברי הנביא ללעג, דלמה יכה אותו, ועי"ז אפשר שלא האמין בדבריו, וע"ז העונש מיתה בידי שמים.

(ז) **המתנבא בשם עבודת כוכבים... אפי' כוון את ההלכה לטמא את הטמא וכו'- הק' הרש"ש,** דבדבר הלכה, אפי' ניבא בשם ד' הרי הוא בחנק, שהרי לא בשמים היא, וכמש"כ הרמב"ם, דהאומר איזה דין מדיני תורה שד' ציוה לו, הרי הוא נביא שקר ויחנק. וע"ש שכ' לחלוק על הרמב"ם, דדוקא אם אמר דבר שלם הרי הוא בכלל נביא שקר, אבל אם אמר פרט מפרטי דינים, אי"ז בכלל נביא שקר, ורק במתנבא בשם ע"ז הרי הוא עובר בכה"ג.

(ח) **הכובש את נבואתו... דכתי' והאיש אשר לא ישמע- ע' בדובב מישרים (א', צ"ב, ג'),** שהק' השואל אהא דהק' במגילה (יד:), דבמקום ירמי' איך נתנבא חולדה, ומה הק', הרי קיי"ל דהכובש נבואתו חייב מיתה. וע"ש שכ' ליישב באופן פשוט, אולם שוב כ' ליישב באופן מחודש, ע"פ הא דאמרי' כאן, דהמקור לאיסור כבישת נבואה הוא מהא דכתי' והאיש אשר ישמע. והנה, אי' בתוס'

לא די בבזיון שלא יעמד בנסיון זו. וע"ש באריכות בביאור הדבר.

(טו) א"ל, כך עונשו של בדאי, וכו' - הק' המהרש"א, הרי כאן באמת לא הי' מקום לומר כן, שהרי עדיין לא ידע אם בדאי הוא בזה או אם אמת אמר, עד שאמר לו המלאך אל תשלח ידך אל הנער, ואז נתברר דאמר השטן האמת בזה, ע"ש מש"כ בזה.

(טז) וליגמר ממסית - הק' הערוך לנר, הא אמרי' לעיל דכל היכא שנאמרה בתורה מיתה סתם, א"א רשאי להחמיר, אלא להקל, ולכן אין שייך להק' דלגמור ממסית אם יכול אתה לגמור מנביא, הרי לכאור' צריכין להקל ולא להחמיר. וכ' שצ"ל דעיקר קו' הגמ' סמך על מה שהק' הגמ' אח"כ דאין דנין הדיוט מנביא, וע"ש עוד בזה.

נעשה דין, ומזה הוכיח או שהקב"ה האריך אפו להם, או שניחם על הרעה לגמרי, ע"ש עוד.

(יב) מכל סעודה שעשה, לא הי' לו תור אדח או גוזל אחד להקריב לפניך - הק' הבן יהודע, אמאי לא אמר שה' א' או פר א'. ותי' שהי' רוצה להגדיל הקטרוג, דאפי' תור וגוזל, שהם בזול, שהבטחת אותו להתרצות אפי' במינים אלו, ג"כ לא הקריב לפניך. ומ"ש זקן זה, שקראו זקן, ג"כ רצה להגדיל הקטרוג, אע"פ שעשית איתו נס זקן בנס, כדי שיהי' הבדל בינו לבין יצחק, עכ"ז לא נזהר להביא קרבן תודה להודות על חסדך עמו.

(יג) כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני, וכו' - הק' הבן יהודע, הא עדיין לא יתורץ קו' השטן, למה באמת לא הקריב אברהם כלום להקב"ה. וביאר כשיש לאדם בן, הרי עיקר שמחתו על התועלת שיש לו מבנו בעוה"ז, אך ג"כ שמח קצת בשביל תועלת המגעת לו ממנו בעניני עוה"ב, ולכן הוא מחלק צדקה בעבור התועלת המגעת לו ממנו בעניני עוה"ב. אבל יש אדם שכל ביקוש שלו הוא שיהי' לו בן לשם שמים, ולכן הוא מקדיש את בנו לש"ש מעת שנולד, וכענין שעשתה חנה כשנולד שמואל. ובזה, אי"צ ליתן צדקה כשנולד, כיון שהילד כולו קדש לד'. ולכן, אמר אברהם דאם אביא קרבן כשנולד, מוכח כי הבן ניתן לי לצרכי ונולד לצרכי, ולכן אני מביא קרבן על הטובה שנתן לי השי"ת. אבל באמת אינו כן, כי הילד אינו שלי בכלל, אלא הוא נולד לעבודת השי"ת ואינו שלי. ולזה אמר הקב"ה לשטן, אם אני אומר לו זבח את בנך, מיד הוא זובחו, נמצא אינו מחליט לידתו מתנה לעצמו, אלא שלי הוא, ולכן אי"צ להביא קרבן תודה. וע"ש עוד מש"כ ליישב באו"א.

(יד) משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, וכו' - הק' הערוך לנר, הרי אין הנמשל דומה להמשל, דגבי מלך בשר ודם, הרי הוא צריך להגבור להציל נפשו במלחמות שעמדו עליו, ולכן אמר נא הושיעני. עוד הק', למה צריך להא שיאמרו אין ממש בראשונים, וכי